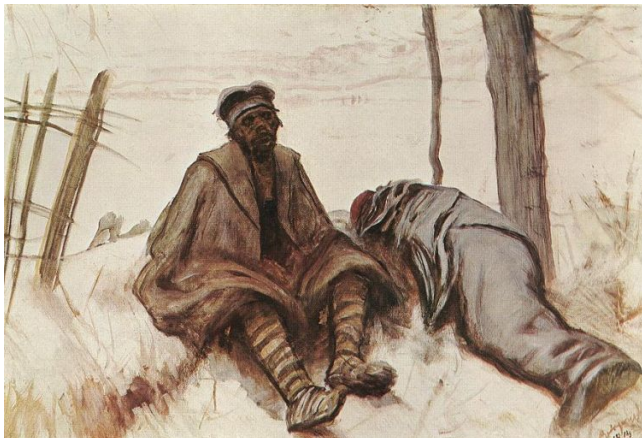

Róbert Péter:
Egyenlő jog a hősi halálra

Róbert Péter történész a fenti alcímű és Egyenlő jog a hősi halálra főcímű könyvét érdeklődéssel - ahogy mondani szokták: együttében - olvastam el. Második és harmadik ültőmben elgondolkodtam, hogy mi ezen írás végeredményben. Védekezés? Vagy regisztrálása a tényeknek? Esetleg vádirat, hogy egyáltalán kétségek merülhetnek fel annyi év után osztály- és felekezetre tekintettel az egységes kötelesség vállalásában volt-e különbség. A szerző az előszóban megokolja szándékát. Közeledünk 2014-hez, a századik évfordulóhoz, de még nem vagyunk benne, tehát nem köt minket az ilyenkor szokásos ünnepélyesség. Viszont elég idő telt el ahhoz, hogy mindent meggondolva, megfontolva objektíven közelítsünk a témához. A demokratikus légkör ehhez a feltételeket biztosítja.

Mindez igaz, mégis megzavar engem egy friss hír. Bizonyos szélsőségesnek ismert személy tárgyalásán egy asszony leköpte a bírót, mert meghosszabbította a vádlott előzetes letartóztatásának idejét. Az embernek akaratlanul a Dreyfusz-per jut eszébe, amikor leköpték az azóta is köztiszteltben álló Zolát - akinek halála sem egyértelműen tisztázott - mert védelmébe vett egy faji okokból ártatlanul megvádolt tisztet. A hasonló mozzanat vajon azt jelenti, hogy bár kétségtelenül steril a légkör, mégis megzavarja a szemet háborító, levegőt szennyező szmog, amelynek mértéke helyenként annyira zavaró, hogy védekezésül száját, esetleg szemet is helyes bekötni, fiatalokra gondolva különös figyelemmel. Ha őszinte akarok lenni, az írás indítékának ezt az okát sem zárhatom ki.

A világháború előtt jelentős személyiségek keresték a zsidók helyét a társadalomban. Szabó Dezső, akinek a tehetsége vitathatatlan, de nézetei ma is vita tárgyát képezik, tanácsolta, hogy a zsidók a tiszteletreméltó hagyományokat helyezték múzeumba, hagyják az ócskaságokat, Jehovát, akkor akár megválthatják a világot. Természetesen azonnal vitába szálltak vele.

Hangsúlyozták az egyet nem értők, hogy vallás nélkül nincs zsidóság, ez tartja meg már több ezer éve.

A szekuláris felfogás hatástalan. Kényelmes dolog a korlátokat lebontani, sokan még azt hiszik, hogy ezzel jót tesznek a környezetnek, pedig ez az asszimilálódás útja. A fiak már vegyes házasságra lépnek, az unokák nem is sejtik hovatarozásukat. Aztán csodálkoznak, ha nagyszüleikre tekintettel őket is a gettó, valamint a vagonok várják. Tisza István megértőbb volt. Szerinte tudomásul kell venni, hogy a zsidók felfogása széles skálájú, az ateizmustól a vakbuzgósáig árnyalatok sokaságából mutat fel szellemi törekvéseket.

Általában a háborúval kapcsolatban tartózkodó a felekezeti. Áron is a békét szorgalmazta, a Sálom - béke - közkedvelt köszönéssé vált. Ennek ellenére, mivel az emberek éltették a háborút, megtorlást követeltek a főhercegi pár haláláért. Figyelembe véve Jeremiás intését, hogy mindent meg kell tennünk azon város (ország) jólétéért, ahol élünk; valamint lojalitást Ferenc Józsefhez, akinek a zsidókkal megértő volt a viszonya, minden rabbi és hitközségi vezető felhívása - irányzatokra tekintet nélkül - a haza védelmére illetve harcra szólított fel. A könyv megemlíti egy példát. Valahol a csatatéren egy őrmester vitézségi érdeméremmel érdemelt és nyert. Ferenc József megkérdezi tőle, miért nem léptették elő. Kiderül, hogy származása miatt. Azonnal hadnagynak nevezte ki. Ez a háború volt az első, amikor minden alkalmas férfi hadi kötelezett lett.

De vajon a zsidók, akiket lassan két évezrede nem vontak be a seregbe, fegyvert nem adtak a kezükbe, sőt szembe kellett nézniük a fegyverviselőkkel, milyen katonává válhattak? Meg kell jegyezni, hogy 1848 - 49-ben önként jelentkeztek a szolgálatra. Először tartózkodás volt a válasz, de amikor már nyilvánvalóan szükségessé vált, hadba léphettek. Görgey, Klapka elismerése bizonyítja hűségüket és helytállásukat. Fizikai tekintetben tudjuk, hogy a zsidókból is lettek kiváló sportolók, Hajós Alfréd, és a nevek még sorolhatók. Mégis az étkezési szabályokhoz való ragaszkodás, a sok-sok mellőzésből és tanulástól meggörnyedt hát problémákat jelentett számos zsidó ifjúnak és felnőtteknek, amelyet mélyített alacsony fokozatú előjárók visszaélése.

El is terjedt a nézet közöttük: zsidónak lenni rossz dolog, katonának lenni rossz dolog, de a legrosszabb zsidó katonának lenni. Tiszt viszonylag kevés volt közöttük, bár a hitközség anyagilag fedezte a ludovikai zsidók képzését, egy sor kiválóság a karrier érdekében a kikeresztelkedést választotta. Kivételek akadtak. Sweitzer Ede altábornagy vagy Alexander Eiss lovag még Ferenc József asztalánál is elvárták a kóser étrendet.

A könyv részleteket közölt kiváló írók, költők - például Molnár Ferenc, Patai József - műveiből. Az előbbi, tőle szokatlanul, a kisembert veszi észre a fronton. Az utóbbi az ünnepi imába foglalja fohászait. A hadikölcsönök sorára buzdítottak jeles egyházi személyiségek. Mégis már a kezdetben elhangzottak viasz hangok és később, ahogy tornyosultak a gondok még inkább, pl. 1918-ban Prohászka Ottó püspök szerint: "minél közelebb jutunk a fronton, annál több a keresztény, minél hátrább kerülünk, annál több a zsidó, aki óvja az irháját a jövő magyar kultúra javára".

Az igazság, hogy a foglalkozás, iskolai végzettség, testi adottság döntött a szolgálati beosztásban. Jelen sorok írójának apja és nagyapja szanitécként szállította a betegeket az első vonalból, az előbbi élete végéig elkísért betegséget szerzett. Ahogy előre látható volt a háború

elvesztése, annál nagyobb teret nyert a bűnbakok keresése. A hadianyag-szállítókkal szemben is erős ellenérzés merült fel. Pedig Weiss és Wolfner gyárosokat bárói rangra emelték. Másokat is elismeréssel tüntettek ki.

Téma lett a papírbakancs és a mundér posztójának gyenge minősége. Ellenérv lehet, hogy a zsidó termelőtől a nem zsidó tiszt vette át, tehát a felelősség őt is terhelhette. Ezt a könyv említi is. Szerintem ennél szélesebb kör érintett az ügyben. Arról volt szó, hogy villámháború lesz. "Mire lehullanak a levelek, addigra hazatérhetnek családokhoz". Ez hangzott jelszónak. A levelek vagy négyszer, sőt ötször hullottak le és újra nőttek, a harcok elhúzódtak. Elfogytak az állatok, nem volt bőr, posztó, tartalék anyag. Általánossá vált a pótlás keresése. Kb. ekkor találták fel az impregnált papírpoharat, amely nem engedi át a vizet.

Ez adta az ötletet a papírbakancsra, amelyet csak terepen lett volna szabad használni, az utasítás is így szólt, és bakancsszeget nem verni bele, ahogy ezt sok helyen tették. Tudott erről a legfelsőbb vezetés is. A háború velejárója a műrostos áru. Erre a második világháborúban is volt példa. Emlékszünk a kakaót pótló ovomaltinra, a melaszra, a planta teára, ahogy Vas István írta: fogsor, fogsor, műfogsor; planta, planta, műplanta; nemzet, nemzet, műnemzet.

Minél többet említik e tisztességes szót, annál kevesebb a súlya. Az ellenségnek juttatott információ is szerepelt a rágalmak között. Tudni vélték, hogy egyes jiddis szavaknak titkos jelentése van. Például: nebich - menetszárad. Mázul - hadifogoly. Hüpe - tengeralattjáró, stb. stb. Természetesen jött a számháború, mennyi volt a zsidók aránya a háborúban, mennyi volt a hősi halottak száma. A legvalószínűbb a tízezer. de ennél több is lehet. Volt, aki elfogadta, hogy a zsidó katona aránya több, mint amennyit hivatalosan mondanak, de hozzátették, ezért vesztettük el a háborút. Mivel a hősi emlékművek és kiadványok, mint az Arany Lapok, a harmincas évekre készültek el, nem lehet tudni, hogy ez már válasz a zsidó törvényekre, vagy a kegyelet kifejezése. 1931-ben készült el a Hősök Temploma és a jelképes sírkert, amely 1944-ben tényleges sírkertté változott.

Persze másra is van példa. A művészeket sokszor csak az ügy érdekelte. Sokan sétálnak Dombóvár utcáin, megállnak a világháborús szoborcsoport előtt és nem is gondolják, hogy a hanyatló sebesült katona modellje Neiser József zsidó fiú volt. A dicsérő hangokról is beszámol a könyv. Idézi Baltazár püspök, Csernoch János bíboros meleg szavait, valamint Juhász Gyula és más költő-írók, tárgyilagos mondatait. Sorolnám még a könyv tartalmát, de erre nincs terem. Azonban megjegyzem, hogy Izsák Gábor gazdag magángyűjteményének képes lapjai jellemzően illusztrálják a mondanivalót.

Remélem, eléri célját a könyv és mire sor kerül a centenárium évére, a mérgező szmog már nem bántja a szemet, onnan lekerülhet kendő, sőt még a száját sem kell takarni, mert csak igaz és az eseményhez méltó hangok hallatszanak majd el. Komolyan gondoljuk, hogy az objektivitás legyőzi a dühödt demagógiát? A választ ne siessük el, mert a tárgyilagosságnak nincs alternatívája. Legyünk optimisták.

Deutsch Gábor

